

Diaconul Dr. NICA M. TUȚĂ
dela Sf. Patriarhie

SFÂNTUL ANTIMIS

STUDIU

ISTORIC, LITURGIC și SIMBOLIC

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI
1943

I N T R O D U C E R E

DESPRE IZVOARELE ȘI LITERATURA CHESTIUNII.
IMPORTANTĂ ȘI UTILITATEA STUDIULUI.

DESPRE IZVOARELE SI LITERATURA CHESTIUNII. IMPORTANTA SI UTILITATEA STUDIULUI.

Unul dintre odoarele de nelipsit pentru aducerea jertfei celei fără de sânge a Domnului nostru Iisus Hristos este SFÂNTUL ANTIMIS, pentru că fără el nu se poate săvârși sfânta Liturghie.

Antimisul este cel mai de seamă dintre odoarele liturgice. Aceasta m'a și făcut să cercetez acest subiect în deosebi. De altfel, am băgat de seamă și lipsa de grijă pe care o arată unii preoți, cu privire la sfântul antimis. Am văzut aceasta, totdeauna când am luat parte la sfîntirea preunei biserică nouă. În adevăr, la biserică nouă, ce trebuia sfîntită, de multe ori nu se găsea antimis, fie din neluarea aminte a preotului respectiv, care avea prea multe griji, fie din a protopopului, care trebuia să aibă în grije și acest lucru. Atunci când se vedea lipsa, preun preot mai Tânăr se repezea până în satul vecin și-l aducea în grabă.

Ce să mai spun de alții preoți cari lasă pe cântăret sau pe paracăsier să curete biserică și altarul, sfânta Masă chiar, umblând cu antimisul la voia întâmplării! Iată atâtea motive pentru care am găsit trebuincios acest studiu, mai ales pentru unii preoți, cari poate nu au avut de unde află aceste lucruri.

În al doilea rând, lipsa unei literaturi cu studii amănunțite despre această chestiune, a fost un mare îndemn pentru alcătuirea lucrării de față, căci oricât am căutat la scriitorii români să mă lămuresc despre antimis, n'am găsit mai nimic.

Într'adevăr, un studiu amănunțit despre antimis nu există la Români; iar ceea ce s'a scris, ca simple note în unele manuale de Liturgică, nu era de ajuns pentru a se lămuri cineva,

afară încă de faptul că aceste note sunt foarte sumare și pline de contradicții.

Am căutat izvoare la scriitorii străini, dar m'am lovit de aceeași lipsă. Numai protoiereul bulgar Ivan Goșev, profesor la Facultatea de Teologie din Sofia, a studiat de curând această chestiune, într-o temeinică lucrare, apărută la Sofia în anul 1925.¹ Studiul mai vechi al preotului rus, C. Nikolski, cu același subiect,² pe care se întemeiază în mare parte Ivan Goșev, este epuizat de mult; de altfel limba (rusă și bulgară), în care sunt scrise amândouă aceste studii, le face aproape inaccesibile publicului românesc.

Același lucru se poate spune și despre encyclopediile catolice și protestante, sau despre dicționarele de Teologie occidentală, în care chestiunea antimisului este tratată foarte sumar și adesea superficial sau unilateral, accentuându-se fie punctul de vedere istoric, fie cel polemic. Totuși le-am citat și pe acestea.

Este adevarat că mulți dintre autorii neortodocși, deși nu au avut studii deosebite despre antimis, au dat, întâmplător, unele informații despre acest odior sănăt.

Am avut apoi la indemâna câteva lucrări auxiliare ortodoxe, în special grecești, ca: Liturgica Bisericii ortodoxe de Răsărit, a lui Filip Papadopol (Atena, 1894); Altarul creștin și cele ce se săvârșesc în el, a lui Constantin Calinicul (Alexandria, 1921), sau Marea Enciclopedie greacă, etc., dar și în acestea că și în cele românești, chestiunea era tratată numai parțial și superficial, în mici capítole sau paragrafe.

Atât pentru studiul antimiselor rusești cât și pentru al celor grecești și românești mai vechi, am folosit materialul informativ din studiul amintit al protoiereului Goșev; de altfel, acest studiu este de un neprețuit folos chiar pentru antimisele românești, căci el cuprinde informații și inscripții de pe cele mai vechi antimise de proveniență românească, ce se păstrează azi în tot cuprinsul peninsulei balcanice.

---

1. IVAN GOȘEV, Анимисътъ. Литургическо и църковно-археологическо изследване, (*Antimisul, studiu liturgic și bisericesc arheologic*). Sofia 1925.

2. C. NIKOLSKI, Объ антиминсахъ православной русской церкви, (*Despre antimisele Bisericii ortodoxe rusești*). St. Petersburg 1872.

Nu am avut nici izvoare directe, adică antimise vechi păstrate, prin a căror cercetare și observație să fi putut îmbogăti mult acest studiu, cu informații și date sigure. Într'adevăr, nu avem știri decât dela streini despre cel mai vechi antimis al Bisericii Ortodoxe (cel rus dela 1148), iar la noi, cele mai vechi antimise ce s'au păstrat până azi, provin abia de pe la începutul sec. XVII (1604).

Există antimise mai vechi de veacul XVII, la Muzeul Comisariunii Monumentelor Istorice, dar nu le-am putut cerceta, pentru că după cutremurul din 1940, a fost oprită intrarea în muzeu, iar acum sunt împachetate și puse la adăpost din cauza războiului. În lipsa acestora, am folosit câteva adunate de mine de pe la mănăstirile din Tară, încercând să fac o colecție pentru studiul de față.³ Sunt mulțumit că am găsit și atât, deși nici acestea nu au o prea mare vechime.

Mare mirare și nemulțumire am avut însă, când mi s'a spus că în unele locuri se aflau până mai deunăzi antimise foarte vechi, dar că au fost arse, pentru a nu fi atinse de mireni și pângăriile.

Ce comori prețioase au pierdut prin fapte atât de necugere? Căci nu numai interesului liturgic ar fi putut servi studiul unor asemenea antimise, ci se putea urmări pe ele și desvoltarea ritualului Bisericii Ortodoxe, din inscripțiile și icoanografa lor. Mult material de cercetare ar fi găsit în ele și arheologul și istoricul și filologul, căci ele cuprind date și inscripții cu ajutorul căror se poate reconstituî în parte starea culturală și religioasă a epocilor din care provin.

Dar antimisele constituie un izvor de mâna întâia și „pentru istoria feluritelor biserici, pentru alcătuirea și întregirea lîstelor arhiereilor eparhiali, pentru delimitarea hotarelor eparhiilor, în diferite veacuri, cât și pentru legăturile Bisericiilor Ortodoxe între ele“.⁴

Și mai mare însemnatate au antimisele pentru rolul deo-

---

3. Vezi fotografiile dela capitolul Iconografia ; toate sunt după antimise originale, afară de fig. 1, 2, 3, 6, 7, 9 și 28, care sunt reproduse din studiul lui Goșev (cu consimțământul autorului) și fig. 4 și 40, reproduse primul din Rev. Bis. Ort. Rom. an. 1935 nr. 9-10 p. 484, al doilea din „*Sf. Episcopie a Râmniciului Noului Severin*“. Buc. 1906 de MIRONESCU AT. (episcop).

4. I. GOȘEV, Op. cit., p. III.

sebit ce a jucat Biserica Ortodoxă Română față de alte Biserici Ortodoxe, în urma căderii statelor balcanice sub Turci, fiindcă în afară de antimisele pe care Patriarhia ecumenică din Constantinopol le dădea acestor tări, cea mai mare parte din antimisele întrebuințate la ortodocșii din peninsula balcanică, erau trimise din Ungro-Vlahia și Moldo-Vlahia.⁵

Dar, cu toate piedicile enumărate mai sus, care într'adevăr au făcut destul de greu studiul de față, servindu-mă atât de stările și descrierile feluritelor antimise, făcute mai ales de protoiereul Gosev, cât și de datele și informațiile proprii ce le-am putut culege din cercetarea amănunțită a antimiselor pe care le-am adunat singur, am izbutit să fac acest modest studiu. Nu am, firește, nicidcum pretenția de a fi scris un studiu perfect, sau a fi epuizat tot materialul ce s-ar putea găsi în legătură cu subiectul de față.

Mulțumirea mea deplină ar fi ca, măcar în urma acestei încercări de studiu, să se găsească cineva în măsură a ne lăzuri și mai bine unele chestiuni cu privire la antimis, și anume: când a fost introdus în slujbă, care este originea sau etimologia denumirii lui, ce scop a avut introducerea lui, etc.

Pentru ca acest studiu să fie mai clar, am socotit să-l împart în mai multe capítole, unele având și subdizini, după următorul plan:

PARTEA I-a

(Studiul istorico-liturgic):

1. Ce este și ce rost are astăzi antimisul.
2. Etimologia și sensul cuprîntului „antimis“. Alte denumiri date antimisului.
3. Originea antimiselor.
4. Sfîntele moaște care se pun în antimise.
5. Întrebuițarea liturgică a antimisului.
6. Întrebuițarea în afară de Liturghie a antimisului.
7. Sfîntirea antimisului.

---

5. IDEM, ibidem.

PARTEA II-a

(Antimisul ca odor bisericesc și simbolismul lui) :

1. Materialul din care se fac antimisele.
  2. Culoarea pânzei antimiselor.
  3. Forma antimiselor.
  4. Dimensiunile antimiselor.
  5. Inscriptiunile de pe antimise.
  6. Iconografia antimiselor.
  7. Simboalele de pe antimise.
-

P A R T E A I N T Â I A

STUDIUL ISTORIC ȘI LITURGIC

1. CE ESTE ȘI CE ROST ARE ASTĂZI ANTIMISUL

Pentru ca cetitorul să înțeleagă dela început ce este și ce rost are un antimis, socot necesară următoarea lămurire: antimisul este o pânză sfințită, care stă pe sfânta Masă a altarului. De obicei se zugrăvește pe el punerea în mormânt a Domnului nostru Iisus Hristos, sau coborîrea de pe cruce. Este învelit în o altă pânză numită *iliton*, iar la colțuri are chipurile celor patru evangheliști. Pe partea din spate are un buzunar în care se pun părțicelle de sfinte moaște de mucenici, iar pe margini găsim scris, de jur împrejur, troparul: „Iosif cel cu bun chip, de pre lemn luând prea curat Trupul Tău, cu giulgiu curat înfășurându-L și cu mirosme în mormânt nou îngropându-L Lău pus“. În partea de jos, obicinuit se scrie: „antimis (sau jertfelnic) pentru aducerea Jertfei celei fără de sânge...“, apoi numele arhierului care l-a sfințit și biserică pentru care a fost dat, iar mai jos data.

În bisericile noastre ortodoxe, este oprit a se sluji Liturghia fără antimis, chiar acolo unde avem Prestol, adică sfânta Masă a altarului cu sfintele moaște.

Cu antimisul se poate săvârși Liturghia și afară din biserică, ca de pildă pe câmpurile de războiu, sau în alte locuri și împrejurări pe care le vom vedea mai departe, din cuprinsul acestei lucrări.

După ce am dat, astfel, această definiție generală și cuprinzătoare, e necesar să înșirăm și definițiile diferite pe care le găsim la unii cercetători.

Aștel, dl. prof. *P. Trembelas*, dela Facultatea de Teologie din Atena, spune că, „Antimisul (este) un fel de altar transportabil, care înlocuește sfânta Masă consacrată și face posibilă săvârșirea sfintei Împărtășanii, acolo unde lipsește sfânta Masă“, ¹ sau:

---

1. Ἀντιμήγσιον. Articol în Εγκυροπαιδεικὸν λεξεικόν, ed. de ELEFTERUDACHI, Atena 1927, vol. II, p. 204, col. II.

„antimisul este un fel de altar transportabil, care înlocuește cu desăvârșire sfânta Masă consacrată și înlesnește săvârșirea tainei și în locurile unde sfânta Masă lipsește (în campanii militare, în câmp, §. a.) sau se găsește dar n'a fost sfînțită (în naosuri sau mici biserici niciodată sfînțite)“.²

Filiū Papadopol, alt scriitor grec, în Liturgica sa, dă următoarea definiție: „Antimisul este acea pânză pătrată, de în sau de mătase, pe care se află zugrăvită înmormântarea Domnului. Antimisul se numește aşa, fiindcă, <fiind> sfînțit de episcop, era întrebuințat la început în loc de sf. Masă, acolo unde n'a săvârșit episcopul târnosirea bisericii, sau acolo unde nu era biserică, ca de pildă pe câmpurile de luptă și în corăbiile de războiu“,³ iar scopul acestui obiect liturgic, îl definește *Constantín Kalinicu*: „antimisul a fost urzit numai ca să înlocuiască sfânta Masă, în cazul când lipsește, sau există, dar niciodată nu a fost sfînțită, după cum ne învață experiența sau cei vechi“.⁴

Hrisantos, patriarhul Ierusalimului (veacul XVIII), spune că antimisele au fost urzite cu scopul de a ține locul sfintelor Mese, acolo unde nu se găsesc, dând exemplu cazul cu „Arabii din desert, cari neavând biserici în cari să slujească preoții misionari ce vin la ei, săvârșesc sfânta slujbă numai cu antimisul. La fel iubitorii de Hristos, principii Valahiei și Bogdaniei, găsindu-se în campanie de războiu, având preoți, cu antimensiile săvârșesc sfânta Liturghie, sau în corturi făcute pentru acest lucru, sau în drum, sau în orice loc se găsesc, fie că se află în marș, ori stau pe loc“.⁵

Un teolog romano-catolic, grec de origine, anume *S. Pétridès*, definește antimisul astfel: „Antimisul, numit deasemenea uneori ὄρθρον, καθιέρωσις și chiar εἰλητόν, este o pânză sfînțită și care cuprinde moaște, în uz în biserică greacă și destinată la origine să schimbe în altar o simplă masă pe care se aşeză. În împrejurările când lipsea altarul obișnuit, fix, conținător de sfinte moaște și uns cu sfântul Mir, ca de ex. pe corăbii, în câmpii, în locuri

2. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυροπαιίδεια, vol. IV, Atena, 1928, p. 880 și 881, col. III.

3. Δειτουργικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀγαπολικῆς Ἐκκλησίας. Ἰστορικὴ καὶ ὀρχαιολογικὴ. Atena 1894, pp. 23-24.

4. Ὁ χριστιανικὸς ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ. Alexandria 1921, p. 208.

5. Cf. CONSTANTIN KALINICU, Op. cit., pp. 208-216.

de rugăciune, respectul datorit sfintei Euharistii, făcă să se imagineze altarul portativ“.⁶

Scriitorul francez *Pargoire*, vorbind despre iconoclaști, cari disprețuiau bisericile cinstitorilor de icoane, ne arată cum preoții ortodocși au ieșit din această încurcătură, alergând la altarul portativ, din scândură. „În grosimea acestei scânduri, împodobită cu o icoană pioasă, închideau câteva mici părțile de sfinte moaște și prin aceasta se avea tot ce trebuia pentru a înlocui masa sacraficiului și care constituia ceea ce se numește antimis, cu care se putea face slujba oriunde“.⁷

Benedictinul, *Dom Placide de Meester*, ne vorbește despre *ileton*, care este o piesă pătrată de in și pe care sunt puse vasele sfinte, în timpul sfintei jertfe, iar „când altarul n'a fost sfințit, iletonul (este) aşezat pe o ștofă de aceeași mărimă, numită antimis, pe care este reprezentată scena înmormântării Mântuitorului nostru și pe care sunt cusute câteva moaște de mucenic. Cum și numele il arată, antimisul, la origină, înlocuia altarul, sau servea când altarul nu era sfințit“.⁸

Protoiereul bulgar *Goșev*, căutând să dea o definiție mai precisă antimisului, spune: „În vocabularul ortodox de ritual, azi sub antimis se înțelege o bucată nu prea mare, dreptunghiulară, de ștofă de in sau de mătase, sfințită de arhiereu, în care sunt puse sau nu sfintele moaște, care bucată de ștofă stă împăturită pe sfânta Masă și pe care, după ce ea este despădurită, se săvârșește sfințirea sfintelor Daruri, în timpul sfintei Liturghii. Menirea antimisului este să servească drept sfântă Masă mobilă, ca să spun așa, de sfântă Masă mobilă de rezervă“.⁹

Dintre Români, numai fostul mitropolit primat, *Atanasie Mironescu*, se ocupă mai amănunțit cu studiul antimisului. El se ocupă însă numai de antimisele din Oltenia,¹⁰ descriind câteva modele de antimise printre care se află și unul dela Carlovit, cât și unul din vremea lui Matei Vodă Basarab, asupra căruia vom reveni la capitolul „Iconografia“.

6. *Antimension*, Art. în *Dictionnaire de Théologie catholique*, tom. I, col. 1389.

7. L. R. PARGOIRE, *L'église byzantine de 527 à 847*, Paris 1923, p. 340.

8. DOM PLACIDE DE MEESTER, *La divine liturgie de notre Père Saint Jean Chrysostome*, Paris 1925, p. XV.

9. I. GOȘEV, Op. cit., p. 1.

10. Episcopul ATANASIE MIRONESCU, *Sf. Episcopie a eparhiei Râmnicului Noulut Severin*. București 1906, pp. 207-222.

Din indicațiile pe care le dă patriarhul *Nichifor Mărturisitorul* (806-815), scoatem următoarea definiție: „Antimisul este Jertfelnicul portativ întrucât rostul său era să fie trimis acolo unde nevoiele religioase ale creștinilor cereau un Jertfelnic sfînt; antimisul putea fi pus pe mesele, prestoalele și locurile nesfîntite”.¹¹

Scriitorii mai apropiati de vremurile noastre, ne-au lăsat scrisse, în cărțile lor, definiții mai lămurite.

Aștel, preotul *I. St. Popescu*, spune: „Antimisul este o năframă de în sau de mătase, pe care este încipuită punerea Mântuitorului în mormânt și pe care se pun Darurile spre a fi sfîntite. Antimisul este sfîntit de un arhieeu și are cusute, în partea de sus într'o mică punguță, sfintele moaște”.¹²

Fostul profesor de Liturgică, dela Facultatea de Teologie din București, *Badea Cireșeanu*, în Tezaurul său Liturgic, scrie: „Antimisul se cheamă o bucată de ștofă de în, ori de mătase, în forma unui pătrat a căruia latură are 50-60 cm. Antimisul se întinde pe Sf. Masă în timpul Liturghiei, pentru a se săvârși pe el Euharistia. Pe acest odor liturgic se zugrăvesc patimile Domnului cu înmormântarea Lui și conține relicve de ale sfintilor (λείψανδα), în memoria mormintelor martirilor, d'asupra cărora se săvârșea Liturghia în timpul persecuțiilor”.¹³

După iconomul *C. Popovici*, antimisul este o năframă pe care episcopul săvârșește rânduiala sfintirii mesei din altar, atunci când acesta nu poate merge personal să sfîntească biserică (din multe pricini ca: bătrânețele, depărtarea locului, revârsarea apelor, ocupării numeroase). Pe această năframă se zugrăveste punerea Mântuitorului în mormânt și se trimit la biserică nouă, „care de acum se va putea sfînti și de preoți rânduiți”.¹⁴ După cum se vede, deși cartea e apărută în vremea noastră, totuși nu ne dă o definiție deplină și lămurită. Într'adevăr, antimisul este o năframă sfîntită de episcop, dar nu se dă ca o deslegare pentru

11. Citat la Pr. PARASCHIV ANGELESCU, în rev. *Bis. Ort. Rom.*, București 1934, nr. 3-4, p. 242.

12. Pr. I. ST. POPESCU, *Noțiuni liturgice sau explicarea serviciului Bisericii ortodoxe răsăritene*, Iași 1922, p. 23.

13. Dr. BADEA CIREȘEANU, *Tezaurul liturgic*, tom. II, București 1910, p. 443.

14. Ic. C. POPOVICI, *Studii religioase și liturgice*, Chișinău 1934, p. 379.

sfințirea de către preoți rânduiți a novei biserici, ci se dă chiar și când merge episcopul să facă sfințirea bisericii.

În liturgica de *V. Mitrofanovici*, găsim următoarea definiție: „Antimisul este năframa de în sau de mătase, desemnată cu icoana punerii Domnului în mormânt, pe care se pun darurile și se face sacrificiul necrunt“.¹⁵

Reproducem și definiția dată de *N. Iorga* și anume: „Antimense sau antimise, sunt pânza de în sau și de mătase, cuprinzând moaște, care, aşezate pe sfânta Masă, sunt o condiție neapărată pentru a se face serviciul divin“.¹⁶

Într'un articol publicat în revista „Mitropolia Moldovei“, ieșimonahul *V. Vasilache*, încearcă o definiție în felul următor: „Antimisul este de fapt un altar portativ, pe care se poate să vârși sfânta Liturghie în timp de războiu sau în anume împrejurări, în afara de biserică. El se sfîntește de arhiereu și se încrănează preotului fiecărui locaș de rugăciune nou sfîntit“.¹⁷

Pe lângă aceste definiții, dintre care niciuna nu este completă și satisfăcătoare, m'am străduit a găsi o definiție mai completă și totodată mai lămurită, pe baza inscripțiilor ce se află pe însăși antimisele mai vechi, ieșite din uz.¹⁸

Cele mai lămurite inscripții se găsesc pe antimisele grecești. Iată două definiții ce se găsesc pe acest fel de antimise: „Altar sfânt și ritualistic, spre a se săvârși prin el sfintele slujbe, sfîntit de către Prea Sfîntul Mitropolit, Domnul...“. Sau: „Altar dumnezeesc și sfânt, sfîntit și binecuvântat de harul Prea Sfântului și de viață făcătorului Duh, spre a avea puterea să se slujească prin el în orice loc, prin puterea lui Hristos, Dumnezeul nostru; sfîntit de prea sfîntul arhiepiscop al insulei Proconisu, Domn Teoclit“.¹⁹

După cele mai vechi antimise rusești, care s-au păstrat, nu se poate scoate o definiție, fiindcă inscripțiile de pe ele sunt foarte

15. V. MITROFANOVICI, *Liturgica Bisericii ortodoxe*. Cernăuți 1929, pp. 222, 248.

16. *Un antimis al mitropolitului Luca*, art. în rev. *Bis. Ort. Rom.*, an. 1935, nr. 9-10, p. 484.

17. *Rep. Mitropolia Moldovei*, anul XII (1936) nr. 11 p. 416.

18. Aci dau numai câteva definiții, iar restul se găsesc la capitolul „Inscripții“.

19. Cf. *Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie*, tom. I, col. 2325-2326.

scurte, cuprinzând numai numele persoanelor care au făcut sfintirea cât și data. Iată cea mai veche inscripție găsită pe un antimis rusesc, păstrat, dela 1148: „Jertfelnicul Sf. Gheorghe, sfânt î de către Nifon, arhiepiscop de Novgorod, după dispozițiunile episcopalui de Rostov, Nestor, în domnia cneazului Gheorghe”.²⁰

Numai după antimisele rusești din veacul XVIII, se poate scoate o definiție mai lămurită, de exemplu: „Acest antimis, adică Masa sfântă pentru săvârșirea jertfei celei fără de sânge a dumnezeștei Liturghii, s'a sfântit cu harul Prea Sfântului și de viață făcătorului Duh, care are putere de a pătrunde în biserică”.²¹

După antimisele românești mai vechi, ca și după cele rusești, nu se poate scoate o definiție, totuși cele de mai târziu sunt de mare folos, căci pe ele găsim indicii precise despre rostul ce a avut antimisul.

Pe un antimis din Muntenia, sfântit de Mitropolitul Ștefan, la anul 1650, sub domnia lui Matei Basarab, se găsește următoarea definiție, sau mai degrabă lămurire: „Altar dumnezeesc pe care se săvârșește dumnezeasca, cea fără de sânge și sfânta slujbă, blagoslovit și sfântit de Prea Sfântul Mitropolit Ștefan”.²²

Acest tip de inscripție se păstrează – cu mici schimbări – până la sfârșitul veacului XVIII, când găsim adevărate definiții pe antimise, ca următoarea: „Acest sfânt și dumnezeesc Jertfelnic, pentru slujba fără de sânge (trupul și sângele Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, după tradiția sfintei Biserici de Răsărit) s'a tipărit prin binecuvântarea fericitului Domn, Domn... și are puterea de slujbă bisericiească în biserică Adormirii Maicii Domnului, sfântit și eliberat de episcopul ortodox al Timișoarei, Moisei”.²³

Pe un antimis din Moldova, se găsește următoarea definiție: „Acest antimis, care este masa sfântă (trapeza) pentru aducerea Jertfei celei fără de sânge în dumnezeasca Liturghie, s'a sfântit prin grația Duhului sfânt, pentru care i se dă puterea pentru slujbele din biserică Înălțarea Domnului; sfântit prin binecuvântarea sfânt-

20. La GOȘEV, Op. cit., p. 76.

21. Ibidem, vezi și V. DRĂGHICEANU, *Catalogul obiectelor bisericesti din muzeul comisiunii monumentelor istorice*. Buc. 1911, p. 136.

22. I. GOȘEV, Op. cit., p. 101.

23. Vezi fig. 50.

tului și îndreptătorului Sinod, de către Prea Sfîntul Ambrosie, în de Dumnezeu păzitul oraș Iași".²⁴

La drept vorbind, acestea nu sunt definiții în adevăratul sens, însă din această înșirare de definiții, date în decursul vremii de unii cercetători, sau inserate în inscripțiile de pe sfintele antimise, atât cât a fost cu puțință de găsit, se poate scoate o definiție deplină. Căci luate separat, ies la iveală următoarele trei păreri, care se completează între ele, despre ființa și rostul antimisului:

1. Că antimisul ținea locul sfintei Mese, acolo unde lipsea altarul cu Masa, pentru aducerea Jertfei celei fără de sânge;
2. Că antimisul s'a dat ca o încuviațare, din partea episcopului locului, de a se sluji cu el în anumite paraclise domnești, sau acolo unde nu se știa dacă masa a fost sau nu sfântă;
3. Că antimisul-sfînt de episcop-este considerat ca un act chiriarhal, care îngăduie preoților de a sfînti ei însiși biserici, când episcopul nu putea merge să facă sfântirea.

Luate separat, sau fiecare în parte, dintre aceste definiții, nici una nu oferă o explicație completă și mulțumitoare. Desigur, fiecare cuprinde o parte din adevăr, dar nici una nu cuprinde adevărul întreg, adică nu ne lămurește pe deplin ce rost a avut, are și va avea sfântul antimis.

Aceasta, pentru că antimisul-după părerea celor mai mulți-ține locul sfintei Mese, acolo unde nu se află aceasta, pentru aducerea Jertfei celei fără de sânge, dar trebuie adăogat și faptul că se dă și ca o încuviațare a se sluji acolo unde era masă, dar nu se știa dacă a fost sau nu sfântă - cum susțin alții -, și mai mult chiar, se dădea și ca o încuviațare din partea episcopului, de a sfînti o biserică nouă.

Fără antimis nu se poate săvârși sfânta Liturghie, nici chiar acolo unde se află Prestol sfînt și cu sfinte moaște, iar cu antimisul se poate săvârși Liturghia și afară de biserică, chiar dacă nu se găsește Prestol. De aci putem spune că: *antimisul este o pânză de în sau de mătase, care cuprinde sfinte moaște, zugrăvit pe o singură față cu scene din viața Mântuitorului, având ca scenă principală punerea în mormânt a Domnului și care este absolut necesar liturghisitorului, ca jertfelnic, pentru aducerea Jertfei celei fără de sânge, atât în biserică, cât și în afară de biserică, acolo unde și când este nevoie, fiind sfîntit, semnat și dat de însuși episcopul locului.*

---

24. Vezi fig. 14.